

HRY S PÍSMENAMI V PREDPRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ. TVORBA METODICKÉHO MATERIÁLU S INTEGRÁCIOU VZDELÁVACÍCH OBLASTÍ. PREDSTAVENIE VEDECKÉHO PROJEKTU

LETTER GAMES IN PRE-PRIMARY EDUCATION: DEVELOPMENT OF METHODOLOGICAL MATERIAL WITH THE INTEGRATION OF EDUCATIONAL AREAS. PRESENTATION OF A RESEARCH PROJECT

Milena LIPNICKÁ, Ivana ROCHOVSKÁ, Lenka LIPÁROVÁ, Renáta PONDELÍKOVÁ

Článok informuje o riešení trojročného vedeckého projektu č. 001UMB-4/2025 finančne podporeného Kultúrnou a edukačnou grantovou agentúrou Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky. Zámerom projektu je vytvoriť metodický materiál pre predprimárne vzdelávanie na integrované dosahovanie výkonových štandardov vzdelávacích oblastí hrami s veľkými tlačnými písmenami. Obsahom hier budú jazykové, komunikačné, matematické, umelecké, prírodovedné, spoločenskovedné, pracovné a pohybové činnosti. Budú tiež súčasťou metód rozvoja ranej gramotnosti, keď deti vyjadrujú vlastné predstavy o písaní a čítaní. Metodický materiál bude určený pre učiteľky materských škôl. Jeho obsahom budú didaktické zdôvodnenia problematiky, súbor hier s písmenami s opisom a so znázorneniami postupov hier. Súčasťou metodického materiálu bude pracovný zošit pre deti. Takýto komplexný materiál ešte nebol v slovenskom jazyku publikovaný. Hry s písmenami budú zamerané ekologicky, aby deti používali prírodné a technické odpadové materiály, aby hrami neprodukovali prvotný a nadmerný odpad a budú mať rôzne úrovne náročnosti. Učiteľky ich budú môcť používať podľa úrovne rozvoja schopností detí a podľa individuálnych záujmov a skúseností detí s písanou rečou. Metodický materiál bude tvorený na základe analýzy výskumných štúdií, metodických príručiek a materiálov a pracovných zošitov publikovaných v domácich a zahraničných vydavateľstvách. Bude vychádzať z výsledkov testovania počiatočného písania detí a názorov, dotazníkového prieskumu a rozhovorov s učiteľkami materských škôl. Výskumné zistenia budú kvantitatívne aj kvalitatívne analyzované a publikované vo vedeckých a odborných štúdiách v časopisoch a zborníkoch. Hotová verzia metodického materiálu bude expertne posúdená dvadsiatimi učiteľkami materských škôl. Pripomienky a návrhy expertov z praxe budú zapracované. Potom bude metodický materiál vydaný v printovej a online verzii s DOI, aby bol dostupný vo všetkých materských školách aj pre ďalšiu pedagogickú verejnosť.

1 Úvod

Rozvoj čitateľskej gramotnosti by mal začínať budovaním pozitívneho vzťahu detí k písanej reči, k jej formálnym znakom a k písanej kultúre. Kľúčovou otázkou zostáva, do akej miery učelia predprimárneho vzdelávania využívajú inovatívne, vedecky podložené metódy a stratégie podporujúce rozvoj predčitateľských a predpisateľských kompetencií detí.

Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách (2022) považuje rozvíjanie predčitateľskej gramotnosti za jeden z kľúčových cieľov vzdelávania v oblasti *Jazyk a komunikácia*. Výkonový štandard „Identifikuje niektoré písmená abecedy“ sa zameriava na rozvoj chápania formálnych charakteristík písanej reči – na poznanie konceptu tlače, knižných konvencií a na vytváranie základných predstáv o písaní. Učiteľka má v tomto procese vytvárať bohaté, podnetné prostredie, v ktorom deti

prírodzene prichádzajú do kontaktu s písanými symbolmi, čítanými oznamami či inštrukciami napísanými veľkými tlačnými písmenami. Takéto prostredie má podporovať spontánne pokusy o písanie, podpisovanie či vytváranie vlastných textov pre seba aj pre druhých.

Vzdelávacie oblasti predprimárneho kurikula sú navzájom prepojené a ich integrácia je jedným zo základných princípov efektívneho učenia. V tomto kontexte vzniká potreba metodických materiálov, ktoré by umožnili učiteľom dosahovať výkonové štandardy viacerých vzdelávacích oblastí prostredníctvom integrovanej výučby. Na túto požiadavku reaguje aj trojročný vedecký projekt č. 001UMB-4/2025, finančne podporený Kultúrnou a edukačnou grantovou agentúrou Ministerstva školstva výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky. Jeho zámerom je vytvoriť metodický materiál pre predprimárne vzdelávanie, ktorý bude prostredníctvom hier s veľkými tlačnými písmenami podporovať rozvoj jazykovej, komunikačnej, matematickej, umeleckej, prírodovednej, spoločenskovednej, pracovnej i pohybovej kompetencie detí.

V súčasnosti je slovenský edukačný trh satureovaný množstvom komerčných pracovných listov a učebných pomôcok, ktorých kvalita a vedecké zakotvenie sú neraz otáznе. Často ide o materiály zamerané na precvičovanie grafomotoriky a mechanické písanie písmen bez hravého kontextu a bez prepojenia s rozvojom myslenia, reči či tvorivosti. Rovnako komerčné hračky zamerané na učenie písmen bývajú finančne náročné a environmentálne neudržateľné. Naproti tomu zahraničné prístupy preferujú tzv. *letter games for preschoolers* – hry s písmenami, ktoré rozvíjajú viacero zložiek detskej osobnosti, prepájajú zmyslové a motorické činnosti s jazykovým rozvojom a často využívajú prírodné či recyklovateľné materiály.

Na vedeckej úrovni sa problematikou rozvoja písania a poznania písmen zaoberajú viaceré empirické štúdie. Aram a Biron (2004) preukázali efektivitu spoločného čítania a písania na rozvoj znalosti písmen u detí z prostredia s nízkym sociálno-ekonomickým statusom. De-Abreu a Cardoso-Martins (1998) potvrdili význam poznania názvov písmen pre osvojenie fonologických vzťahov v slovách. Lipnická (2008a, 2008b) na Slovensku výskumne overila test pripravenosti detí na písanie a analyzovala vzťah medzi školskou pripravenosťou a písateľskou zrelosťou. Puranik a Lonigan (2012) preukázali, že úroveň písania mena súvisí s celkovými predčitateľskými schopnosťami. Novšie poznatky prinášajú práce Ralli, Papoulidi a Tsaousi (2023), ktoré skúmajú vývin konceptuálnych znalostí písania slov a číslíc. Ďalší odborníci (napr. Lonigan, Schatschneider, Westberg, 2008; Schatschneider et al., 2004) výskumne potvrdili, že poznanie abecedy, poznanie hlások a názvov písmen sa opakovane ukázalo ako jeden z najlepších prediktorov čitateľských zručností.

Z týchto teoretických a empirických východísk vychádza aj projekt *Hry s písmenami v predprimárnom vzdelávaní*, ktorého cieľom je vytvoriť komplexný metodický materiál pre učiteľov materských škôl. Ten bude založený na integrácii vzdelávacích oblastí, vedecky podložených poznatkoch a environmentálne orientovanom prístupe, čím prispeje k inovatívnemu a udržateľnému rozvoju jazykovej a literárnej gramotnosti detí v predškolskom veku.

2 Metódy

Výskum je koncipovaný ako zmiešaný aplikovaný výskum. Kombinuje kvantitatívne a kvalitatívne prístupy pri zbere, spracovaní a interpretácii údajov. Základná výskumná otázka je: *Aké hry s písmenami sú vhodné v predprimárnom vzdelávaní?* Odpovede na ňu prinesú štyri čiastkové otázky:

1. *Aký je vývin predčitateľskej gramotnosti detí v súvislosti s ranými prejavmi písania a čítania písmen?* (Obsahová analýza výskumných štúdií a test pripravenosti na písanie)
2. *Aké hry s písmenami sú vhodné v rozvíjaní predčitateľskej gramotnosti detí?* (Obsahová analýza metodických prác)

3. *Aké sú názory a skúsenosti učiteľov a učiteliek materských škôl pri aplikovaní hier s písmenami?* (Dotazník a pološtrukturované rozhovory)
4. *Aké sú hodnotiace názory učiteľov a učiteliek na metodický materiál vytvorený v projekte?* (Expertné posúdenie materiálu)
Výskumný proces bude východiskom tvorby metodického materiálu.

3 Kvantitatívna zložka výskumu

Kvantitatívne údaje budú zbierané prostredníctvom dotazníkovej metódy. Dotazník bude distribuovaný na oficiálne e-mailové adresy všetkých materských škôl na Slovensku a bude spracovaný a administrovaný prostredníctvom softvéru Survio. Otázky budú zamerané na zisťovanie skúseností, preferencií a potrieb učiteľov pri využívaní hier s písmenami, ako aj na ich vnímanie možností integrácie vzdelávacích oblastí. V spracovaní údajov sa použije nominálne meranie, frekvenčná analýza a mierky variability nominálnych dát.

Na zisťovanie vývinu predčitateľskej gramotnosti detí v súvislosti s ranými prejavmi písania sa použije Test pripravenosti na písanie (Lipnická, 2008), ktorý má výskumne overené a publikované kritériá vyhodnocovania. Druhá položka tohto testu umožní analyzovať úroveň detských pisateľských a grafomotorických prejavov od troch do siedmich rokov veku.

4 Kvalitatívna zložka výskumu

Kvalitatívne dáta budú získavané dvoma hlavnými metódami – obsahovou analýzou a pološtrukturovaným interview. Obsahová analýza bude zameraná na:

- odborné a výskumné štúdie o vývine predčitateľskej a predpisateľskej gramotnosti detí,
- metodické príručky, pracovné listy a hry s písmenami publikované v domácich aj zahraničných vydavateľstvách.

Pološtrukturované rozhovory budú realizované s vybranými učiteľkami materských škôl, ktoré sa zapoja do výskumu prostredníctvom dotazníka. Otázky budú koncipované na základe kvantitatívnych výsledkov s cieľom rozšíriť a prehĺbiť poznatky o aplikácii hier s písmenami v praxi. Rozhovory umožnia získať hlbšie vhľady do pedagogických prístupov, postojov učiteliek, ako aj konkrétne príklady z ich vzdelávacej činnosti. Získané výpovede budú kvalitatívne analyzované metódou otvoreného kódovania a tematickej analýzy.

5 Výsledky

Výsledky riešenia projektu č. 001UMB-4/2025 prinesú súbor teoretických, výskumných a aplikačných poznatkov, ktoré prispejú k inovácii metodickej podpory pre učiteľov materských škôl v oblasti rozvoja predčitateľskej a predpisateľskej gramotnosti detí. Výskumné zistenia budú priebežne spracovávané a publikované vo vedeckých a odborných štúdiách v recenzovaných časopisoch a zborníkoch. Zároveň vytvoria poznatkovú bázu pre koncepčné vytvorenie metodického materiálu, ktorý bude mať integratívny, hravý a environmentálne udržateľný charakter.

Hlavným výstupom projektu bude **metodický materiál** pre učiteľky a učiteľov materských škôl, ktorý umožní integrované dosahovanie výkonových štandardov všetkých vzdelávacích oblastí prostredníctvom hier s veľkými tlačnými písmenami. Tento materiál bude obsahovať tri kľúčové časti:

1. **Odbornú príručku pre učiteľky** s didaktickými východiskami a odporúčaniami k aplikácii hier v praxi,
2. **Súbor hier s písmenami** s grafickými a výtvarnými znázorneniami postupov a úrovňami náročnosti,

3. **Pracovný zošit pre deti** v povinnom predprimárnom vzdelávaní, ktorý podporí ich rané skúsenosti s písaním, čítaním a rozpoznávaním písmen.

Metodický materiál bude spracovaný v súlade s požiadavkami Štátneho vzdelávacieho programu pre predprimárne vzdelávanie (2022) a bude reflektovať najnovšie poznatky z oblasti pedagogického výskumu a didaktiky raného písania a čítania. Osobitný dôraz bude kladený na **environmentálny rozmer** – využívanie prírodných a odpadových materiálov pri tvorbe pomôcok a hier, čím sa podporí ekologicky uvedomelá výchova detí.

Pred jeho vydaním prejde metodický materiál **expertným posúdením** dvadsiatimi učiteľkami materských škôl z rôznych regiónov Slovenska. Tieto expertky z praxe vyhodnotia obsah, didaktickú vhodnosť, praktickú využiteľnosť a environmentálny aspekt hier. Ich pripomienky a návrhy na úpravy budú kvalitatívne spracované a zapracované do finálnej verzie materiálu.

Výsledná verzia bude vydaná v **printovej aj online podobe** s prideleným DOI, aby bola voľne dostupná pre všetky materské školy na Slovensku i širšiu pedagogickú verejnosť. Tento prístup zabezpečí jej dlhodobú využiteľnosť, vedeckú overiteľnosť a otvorený prístup k inovatívnym metódam práce s deťmi.

V **záverečnom roku riešenia projektu** zorganizuje riešiteľský tím **vedecké sympózium**, ktoré bude slúžiť ako platforma pre prezentáciu a odbornú diskusiu výsledkov výskumu, skúseností z praxe a možností implementácie metodického materiálu do predprimárneho vzdelávania. Sympózium poskytne priestor pre výmenu poznatkov medzi výskumníčkami, pedagógmi, študentmi a odbornou verejnosťou.

Záverečnou etapou projektu bude **oponentúra**, v rámci ktorej nezávislí odborní garanti zhodnotia kvalitu výskumných výstupov, aplikačný prínos projektu a súlad výsledkov s cieľmi grantovej schémy KEGA. Oponentúrne konanie uzavrie projekt s dôrazom na jeho prínos pre rozvoj predprimárneho vzdelávania a podporu profesionálneho rastu učiteľov materských škôl.

6 Záver

Realizovaný projekt potvrdí, že prepojenie environmentálne orientovaných hier s cieľavedomým rozvíjaním predčitateľskej a predpisateľskej gramotnosti bude predstavovať efektívnu cestu k rozvoju ranej gramotnosti detí predškolského veku. Výskumne overený prístup umožní učiteľkám materských škôl prirodzene integrovať rôzne vzdelávacie oblasti a podporovať u detí záujem o písanú reč prostredníctvom zmyslupnej, hravej a tvorivej činnosti. Zároveň bude rozvíjať ich ekologické povedomie, citlivosť voči životnému prostrediu a povedomie o udržateľných formách správania už v ranom veku.

Metodický materiál, ktorý vznikne v rámci projektu, sa stane prakticky využiteľným nástrojom pre podporu inovatívnych pedagogických prístupov a bude slúžiť ako opora pre učiteľky pri plánovaní a realizácii integrovaných vzdelávacích aktivít. Jeho verejná dostupnosť zabezpečí širšie uplatnenie a dlhodobý prínos pre predprimárne vzdelávanie. V súlade s poslaním grantovej schémy KEGA bude projekt prispievať k prepájaniu vedeckých poznatkov s pedagogickou praxou, k rozvoju odbornej a metodickej spôsobilosti učiteliek materských škôl a k zvyšovaniu kvality výchovno-vzdelávacieho procesu v kontexte súčasných vzdelávacích priorít.

Očakáva sa, že výsledky projektu potvrdia význam zážitkového učenia a environmentálneho kontextu ako kľúčových faktorov pri rozvoji predčitateľských a predpisateľských kompetencií detí. Tieto prístupy budú prirodzene stimulovať detskú zvedavosť, podnecovať tvorivosť a podporovať pozitívny vzťah k písanej reči. Projekt sa tak stane dôležitým príspevkom k prepojeniu teórie s praxou a prispeje k formovaniu modernej, udržateľnej a gramotne orientovanej predškolskej edukácie na Slovensku. V dlhodobom horizonte bude jeho

realizácia predstavovať impulz pre ďalšie výskumné i aplikačné aktivity v oblasti rozvoja ranej gramotnosti a environmentálnej výchovy v materských školách.

Literatúra

- Aram, D., & Biron, S. (2004). Joint storybook reading and joint writing interventions among low-SES preschoolers: Differential contributions to early literacy. *Early Childhood Research Quarterly*, 19(6), 588–610. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2004.10.003>
- De Abreu, M. D., & Cardoso-Martins, C. (1998). Alphabetic access route in beginning reading acquisition in Portuguese: The role of letter-name knowledge. *Reading and Writing: An Interdisciplinary Journal*, 10(2), 85–104. <https://doi.org/10.1023/A:1007902901749>
- Lipnická, M. (2008a). Počiatkové čítanie a písanie detí predškolského veku. *Rokus*.
- Lipnická, M. (2008b). Vzťah školskej pripravenosti a pripravenosti 5–6 ročných detí na písanie. *Speciální pedagogika*, 18(3), 218–231.
- Lipnická, M. (2019). Rozvoj jazykovej a literárnej gramotnosti v materskej škole. In M. Lipnická (Ed.), *Rozvoj jazykovej a literárnej gramotnosti v predškolskej a elementárnej pedagogike*. Belianum.
- Lonigan, C. J., Schatschneider, C., & Westberg, L. (2008). Identification of children's skills and abilities linked to later outcomes in reading, writing, and spelling. In *Developing early literacy: Report of the National Early Literacy Panel* (pp. 55–106). National Institute for Literacy.
- Puranik, C. S., & Lonigan, C. J. (2012). Name-writing proficiency, not length of name, is associated with preschool children's emergent literacy skills. *Early Childhood Research Quarterly*, 27(2), 284–294. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2011.09.003>
- Ralli, M. A., Papoulidi, A., & Tsaousi, D. (2023). Conceptual knowledge of writing words and numbers: Developmental data from preschool children. *Journal of Early Childhood Research*, 21(1), 68–82. <https://doi.org/10.1177/1476718X221139063>
- Wing, L. A. (1989). The influence of preschool teachers' beliefs on young children's conceptions of reading and writing. *Early Childhood Research Quarterly*, 4(1), 61–74. [https://doi.org/10.1016/S0885-2006\(89\)80007-9](https://doi.org/10.1016/S0885-2006(89)80007-9)

doc. PaedDr. Milena LIPNICKÁ, PhD.

Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta
Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky
Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica, Slovenská republika
milena.lipnicka@umb.sk